

Uygulamalı Davranış Analizi

Editörler:

Prof. Dr. Dilek ERBAŞ

Prof. Dr. Şerife YÜCESOY ÖZKAN

4. Baskı

Editörler: Prof. Dr. Dilek ERBAŞ - Prof. Dr. Şerife YÜCESOY ÖZKAN

UYGULAMALI DAVRANIŞ ANALİZİ

ISBN 978-605-241-141-4

DOI 10.14527/9786052411414

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Aralık 2017, Ankara

4. Baskı: Ekim 2021, Ankara

Yayın-Proje: Nisanur Uzunlu
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.
Saray Mah. 126. Cad. No: 20/A
Kazan/ANKARA
Tel: (0312) 394 55 91

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 49180

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editör: Prof. Dr. Dilek ERBAŞ - Prof. Dr. Şerife YÜCESOY ÖZKAN

1. Bölüm: Uygulamalı Davranış Analizi: Tanımı ve Tarihsel Gelişimi

Doç. Dr. Orhan ÇAKIROĞLU - Trabzon Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8969-7099

2. Bölüm: Hedef Davranış Tanımlama ve Davranışsal Amaç Yazma

Doç. Dr. Salih RAKAP - Ondokuz Mayıs Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-7853-3825

3. Bölüm: Hedef Davranışları Kaydetme ve Güvenirlik

Prof. Dr. Şerife YÜCESOY ÖZKAN - Anadolu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-0529-0639

4. Bölüm: Grafik Çizimi ve Görsel Analiz

Dr. Öğr. Üyesi Derya GENÇ TOSUN - Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-1528-1565

5. Bölüm: Tek Denekli Deneysel Araştırma Yöntemleri

Doç. Dr. Salih RAKAP - Ondokuz Mayıs Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-7853-3825

6. Bölüm: Problem Davranışların İşlevlerini Belirleme

Prof. Dr. Dilek ERBAŞ - Marmara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8158-9053

7. Bölüm: Uygun Davranışları Arttırma

Prof. Dr. Şerife YÜCESOY ÖZKAN - Anadolu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-0529-0639

Arş. Gör. Feyat KAYA - Hakkari Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1784-5996

Arş. Gör. Emrah GÜLBOY - Ondokuz Mayıs Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-7802-6839

8. Bölüm: Yeni Davranışlar Öğretme

Doç. Dr. EMRE ÜNLÜ - İzmir Demokrasi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-0795-9022

9. Bölüm: Öncüllere Dayalı Uygulamalar

Dr. Öğr. Üyesi Şeyda DEMİR - Ankara Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-7344-7853

10. Bölüm: Sonuçlara Dayalı Uygulamalar

Prof. Dr. Elif SAZAK PINAR - Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-3530-9588

11. Bölüm: Kendini Yönetme

Dr. Öğr. Üyesi Mine SÖNMEZ KARTAL - Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-8594-0485

12. Bölüm: Kalıcılık ve Genelleme

Arş. Gör. Göksel CÜRE - Giresun Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-6282-0651
Uzm. Nursinem ŞİRİN
ORCID No: 0000-0001-8421-1937
Prof. Dr. Şerife YÜCESOY ÖZKAN - Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0529-0639

13. Bölüm: Uygulamalı Davranış Analizinde Etik

Arş. Gör. Onur ÖZDEMİR - Marmara Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-7242-6946

ÖN SÖZ

Uzun süreden bu yana yayımlama hayali kurduğumuz, alt yapısı 10 yıldan daha uzun bir geçmişe dayanan ve yaklaşık iki yıllık aktif çalışmanın ürünü olan Uygulamalı Davranış Analizi kitabının yayımlanmış olmasından çok büyük mutluluk duyuyoruz. Bu kitabın, başta özel eğitim, psikoloji, rehberlik ve sosyal hizmetler olmak üzere, uygulamalı davranış analizinin kullanıldığı pek çok disipline okuyucuya hitap edeceğini ve günlük yaşam içinde karşılaşılan sorunların büyük bir bölümünün çözümünde işe yarayacağını düşünüyoruz. Ayrıca bu kitabın, uygulamalı davranış analizine ilişkin ülkemizde geleneksel bakıştan biraz farklılaşarak, hedef davranışların tanımlanması, davranışların işlevlerinin belirlenmesi ve öncüllere dayalı uygulamaları öne çıkarması gibi açılardan okuyuculara yeni bir bakış açısı kazandırmada da katkı sağlayacağını umuyoruz.

Tamamı 13 bölümden oluşan bu kitabın birinci bölümünde uygulamalı davranış analizinin tanımı ve tarihsel gelişiminin yanı sıra uygulamalı davranış analizinde ele alınan önemli kavramlar açıklanmıştır. Kitabın ikinci, üçüncü ve dördüncü bölümlerinde uygulamalı davranış analizinin basamakları olan; hedef davranışı tanımlama ve davranışsal amaç yazma, hedef davranışları kaydetme ve kaydedilen verileri grafiğe dönüştürerek analiz etme konularına yer verilmiştir. Kitabın beşinci bölümünde, uygulamalı davranış analizi kapsamında kullanılan uygulamaların etkililiğini ve verimliliğini belirlemek üzere sıklıkla kullanılan tek denekli deneysel araştırma yöntemlerinden ve tek denekli deneysel araştırmalar için geliştirilmiş kalite göstergeleri ve standartlarından söz edilmiştir. Kitabın altıncı bölümünde problem davranışlar tanımlanmış, problem davranışları etkileyen uyaranlar ile problem davranışların işlevleri üzerinde durulmuş ve problem davranışların işlevlerini belirlemek üzere izlenecek basamaklar açıklanmıştır. Uygun davranışların arttırılmasının ele alındığı yedinci bölümde, pekiştirme, etkili pekiştirmeçlerin belirlenmesi, pekiştirme tarifeleri, sembol pekiştirme ve gruba dayalı pekiştirme konularında ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir. Sekizinci bölümde öğrencilerin repertuarında olmayan davranışların öğretiminde kullanılan uygulamaları açıklayan yeni davranışları öğretme, dokuzuncu bölümde problem davranışların önlenmesinde kullanılan öncüllere dayalı uygulamalar ve onuncu bölümde sonuçlara dayalı uygulamalar anlatılmıştır. Kitabın on birinci bölümünde kendini yönetme, on ikinci bölümünde kalıcılık ve genelleme, on üçüncü bölümünde ise uygulamalı davranış analizinde etik konuları açıklanmıştır.

Bu kitapta yer alan bilgilerin lisans düzeyinde okutulan uygulamalı davranış analizi dersinin içeriği ile örtüşecek biçimde olmasına dikkat edilmiştir. Bunun yanı sıra, alanda çalışan uzmanların, lisansüstü düzeyde öğrenim görmekte olan

öğrencilerin ve alandaki genç araştırmacıların gereksinimlerini karşılamaya yönelik bilgiler de okuyucuya sunulmaya çalışılmıştır. Kitapta adı geçen ve her biri birbirinden değerli yazarlar da, meslek yaşamları boyunca, gerek okuttukları derslerde gerekse uygulama ortamlarında elde ettikleri deneyimleri kitaba yansıtmışlar ve kitapta konuların kapsamına uygun şekilde çok sayıda örneği okuyucularla paylaşmışlardır.

Bu kitabın yayıma hazırlanma sürecinde katkı sağlayan ve teşekkürü hak eden çok sayıda kişi olmuştur. Öncelikle, kitapta adı geçen yazar arkadaşlarımıza titiz çalışmalarından ve önerilerimiz doğrultusunda itinayla ve sabırla eklemeler ve düzenlemeler yaparak kitabın sizlere ulaşması konusunda sağladıkları katkılarından dolayı şükranlarımızı sunuyoruz. Kitap yazılırken gösterdikleri anlayış ve özverinin dışında, her zaman en önemli desteğimiz olan eşlerimiz Lütfi Erbaş ve Ömer Faruk Özkan'a; çocuklarımız Zeynep ve Elif Erbaş ile Duru ve İpek Özkan'a binlerce kez teşekkür ediyoruz. Kitap tamamlandıktan sonra bazı bölümlerinin anlaşılabilirliği konusunda görüşlerini paylaşarak bize destek olan Dr. Onur Özdemir, Arş. Gör. Feyat Kaya ve Arş. Gör. Emrah Gülboy ile öğrencilerimiz Dilara Ecem Altun ve Göksel Cüre'ye teşekkürlerimizi sunuyoruz. Kitabın basımını üstlenerek alanda yaygınlaşmasını sağlayan ve gelecekte yeni yayınlara zemin hazırlayan PEGEM Yayıncılık çalışanlarına da sonsuz teşekkürlerimizi sunarız.

Editörler

Prof. Dr. Dilek ERBAŞ

ORCID No: 0000-0001-8158-9053

Prof. Dr. Şerife YÜCESOY ÖZKAN

ORCID No: 0000-0002-0529-0639

KISALTMA LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
DAPT	Değişken Zaman Aralıklı Pekiştirme Tarifesi
DDA	Deneysel Davranış Analizi
DDAP	Diğer Davranışların Ayrımlı Pekiştirilmesi
DODAP	Düşük Oranlı Davranışların Ayrımlı Pekiştirilmesi
DOPT	Değişken Oranlı Pekiştirme Tarifesi
GAG	Gözlemciler Arası Güvenirlilik
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
ODD	Olumlu Davranışsal Destek
ÖDS	Öncül-Davranış-Sonuç
ÖDS Kaydı	Öncül-Davranış-Sonuç Kaydı
SAPT	Sabit Zaman Aralıklı Pekiştirme Tarifesi
SOPT	Sabit Oranlı Pekiştirme Tarifesi
TDK	Türk Dil Kurumu
UDA	Uygulamalı Davranış Analizi
UDAP	Uyuşmayan Davranışların Ayrımlı Pekiştirilmesi
UG	Uygulama Güvenirliği

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	v
Kısaltma Listesi.....	vii

1. BÖLÜM

UYGULAMALI DAVRANIŞ ANALİZİ: TANIMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

GİRİŞ.....	3
UYGULAMALI DAVRANIŞ ANALİZİNİN TANIMI VE AMACI	4
UYGULAMALI DAVRANIŞ ANALİZİNİN TARİHÇESİ.....	7
1900'li Yıllar	7
1930-1940'lı Yıllar	8
1950'li Yıllar	9
1960'lı Yıllar	9
1970'li Yıllar	11
1980'li Yıllar	12
1990'lı Yıllar	12
2000'li Yıllar ve Sonrası	13
UYGULAMALI DAVRANIŞ ANALİZİNİN ÖZELLİKLERİ	14
Uygulamalı Olma	15
Davranışsal Olma	15
Analitik Olma	16
Teknolojik Olma.....	16
Kavramsal Olarak Sistematik Olma.....	17
Etkili Olma	17
Genellenebilir Olma.....	18
UYGULAMALI DAVRANIŞ ANALİZİNİN BASAMAKLARI	18
UYGULAMALI DAVRANIŞ ANALİZİNDE TEMEL KAVRAMLAR	19
Davranış.....	19
Çevre	20
Uyaran ve Uyaran Kontrolü.....	21
Koşullama.....	21
Öncül-Davranış-Sonuç.....	23
Olumlu Pekiştirme.....	25
Olumsuz Pekiştirme.....	25
Olumlu Ceza	26

Olumsuz Ceza.....	26
Sönme	27
ÖZET	27
YARARLANILAN KAYNAKLAR	31

2. BÖLÜM

HEDEF DAVRANIŞ TANIMLAMA VE DAVRANIŞSAL AMAÇ YAZMA

GİRİŞ.....	37
DAVRANIŞ VE HEDEF DAVRANIŞ	37
Artırılmak İstenen Davranışlar	37
Azaltılmak İstenen Davranışlar	38
Davranış Repertuarında Olmayan Davranışlar.....	39
HEDEF DAVRANIŞ BELİRLEME VE TANIMLAMA SÜRECİ.....	39
Sosyal Olarak Önemli Davranışlar	39
Hedef Davranışın Belirlenmesi İçin Değerlendirme	40
Öğrenciyle ve İlişkili Diğer Bireylerle Görüşme	41
Kontrol Listesi Uygulama.....	44
Öğrenciyi Standart Testlerle Değerlendirme	45
Öğrenciyi Gözleme	46
Çevresel Değerlendirme Yapma	49
Hedef Davranışı Tanımlama.....	53
Gözlenebilir Olma.....	54
Ölçülebilir Olma.....	55
DAVRANIŞSAL AMAÇ YAZMA	58
Davranışsal Amaç Bileşenleri.....	58
Öğrenmenin Aşamaları ve Davranışsal Amaç Yazma.....	63
ÖZET	67
YARARLANILAN KAYNAKLAR	69

3. BÖLÜM

HEDEF DAVRANIŞLARI KAYDETME VE GÜVENİRLİK

GİRİŞ.....	73
DAVRANIŞ KAYIT TEKNİKLERİ.....	73
Gözlemsel Kayıt Teknikleri.....	76

Öğretimsel Kayıt Teknikleri.....	90
Kalıcı Ürün Kaydı Tekniği	96
GÜVENİRLİK	98
Bağımlı Değişken Güvenirliği	98
Bağımsız Değişken Güvenirliği	102
ÖZET	104
YARARLANILAN KAYNAKLAR	106

4. BÖLÜM

GRAFİK ÇİZİMİ VE GÖRSEL ANALİZ

GİRİŞ.....	111
GRAFİK TÜRLERİ	111
Sütun/Bar Grafiği.....	112
Yığışlımli Grafikler	113
Çizgi Grafiği.....	115
GRAFİĞİN ÖGELERİ.....	115
Eksenler	115
Orijin.....	115
Veri Noktası	116
Veri Yolu	116
Katılımcı Adı.....	116
Eksen Başlığı.....	116
Evre Değişim Çizgisi.....	117
Uygulama Değişim Çizgisi.....	117
Evre Kodları	117
Şekil Tanıtımı.....	117
VERİLERİN GRAFİĞE DÖNÜŞTÜRÜLMESİ.....	119
Olay Kaydıyla Toplanan Verilerin Grafiğe Dönüştürülmesi	119
Süre Kaydıyla Toplanan Verilerin Grafiğe Dönüştürülmesi.....	121
Zaman Aralığı Kaydıyla Toplanan Verilerin Grafiğe Dönüştürülmesi.....	123
Kalıcı Ürün Kaydıyla Toplanan Verilerin Grafiğe Dönüştürülmesi.....	124
VERİ ANALİZİ.....	125
GÖRSEL ANALİZ.....	126
Bir Evredeki Verilerin Analizi	126
Ardışık Evrelerde Veri Analizi.....	133

VERİYE DAYALI KARAR VERME KURALLARI	137
Ölçütü Karşılama	137
Sabit Gelişme	138
Yavaş İlerleme	139
Değişken İlerleme.....	140
İlerleme Yok	141
ÖZET	142
YARARLANILAN KAYNAKLAR	143

5. BÖLÜM

TEK DENEKLİ DENEYEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

GİRİŞ.....	148
TEK DENEKLİ DENEYSEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ VE UYGULAMALI DAVRANIŞ ANALİZİ.....	148
TEK DENEKLİ DENEYSEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİNİN ÖZELLİKLERİ.....	151
TEK DENEKLİ DENEYSEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR	153
Bağımlı Değişken	153
Bağımsız Değişken	153
Başlama Düzeyi Evresi.....	154
Uygulama Evresi	155
Deneysel Kontrol	155
İç Geçerlik	155
Dış Geçerlik	156
Sosyal Geçerlik	156
Görsel Analiz	157
TEK DENEKLİ DENEYSEL ARAŞTIRMA DESENLERİ	157
AB Deseni	158
Geri Çekme/Tersine Çevirme Desenleri.....	160
ABA Deseni	161
ABAB Deseni	163
Çoklu Başlama ve Çoklu Yoklama Desenleri	166
Değişen Ölçütler Deseni	172
Çoklu Uygulamalar Deseni.....	175

Dönüşümlü Uygulamalar Deseni	178
Uyarlamalı Dönüşümlü Uygulamalar Deseni	181
Paralel Uygulamalar Deseni	183
TEK DENEKLİ DENEYSEL ARAŞTIRMALARIN UYGULANMA BASAMAKLARI	186
Araştırma Sorusunun Sorulması	186
Katılımcıların Seçilmesi	186
Ölçme Araçlarının Belirlenmesi	187
Uygulamanın Tanımlanması	188
Araştırma Desenine Karar Verilmesi	188
Başlama Düzeyi Evresinin Uygulanması	189
Uygulamanın (Bağımsız Değişkenin) Sunulması	189
Verilerin Analiz Edilmesi ve Sonuçların Yorumlanması	190
TEK DENEKLİ DENEYSEL ARAŞTIRMALAR İÇİN KALİTE GÖSTERGELERİ VE STANDARTLARI	194
ÖZET	197
YARARLANILAN KAYNAKLAR	199

6. BÖLÜM

PROBLEM DAVRANIŞLARIN İŞLEVLERİNİ BELİRLEME

GİRİŞ.....	205
PROBLEM DAVRANIŞLAR	205
PROBLEM DAVRANIŞLARI ETKİLEYEN UYARANLAR.....	206
Davranışa Zemin Hazırlayan Uyananlar	207
Öncüller.....	208
Sonuçlar.....	209
PROBLEM DAVRANIŞLARIN İŞLEVLERİ	210
Elde Etme Yoluyla Olumlu Pekiştirme İşlevi.....	214
Kaçma Yoluyla Olumsuz Pekiştirme İşlevi	214
PROBLEM DAVRANIŞLARI TANIMLAMA	216
PROBLEM DAVRANIŞLARIN İŞLEVLERİNİ BELİRLEME.....	217
Bilgi Verici Teknikler	220
Doğrudan Gözlem Teknikleri	226
Hipotezleri Doğrulama	235

İşlevsel Davranışsal Analiz.....	238
İşleve Dayalı Uygulama Planlama.....	243
ÖZET	250
YARARLANILAN KAYNAKLAR	253

7. BÖLÜM

UYGUN DAVRANIŞLARI ARTTIRMA

GİRİŞ.....	262
PEKİŞTİRME.....	262
Olumlu Pekiştirme.....	263
Olumsuz Pekiştirme.....	265
Otomatik Pekiştirme.....	267
PEKİŞTİREÇ VE PEKİŞTİREÇ TÜRLERİ.....	268
Birincil Pekiştireçler.....	269
İkincil Pekiştireçler	270
ETKİLİ PEKİŞTİREÇLERİN BELİRLENMESİ	272
Uyaran Tercihi Değerlendirmesi	272
Görüşme	273
Gözlem.....	277
Denemeye Dayalı Değerlendirme.....	278
Pekiştireç Değerlendirmesi	282
PEKİŞTİRMEDE DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR	287
PEKİŞTİRME TARİFELERİ	290
Sürekli Pekiştirme Tarifesi	291
Aralıklı Pekiştirme Tarifesi	292
Oranlı Pekiştirme Tarifesi	292
Zaman Aralıklı Pekiştirme Tarifeleri.....	295
Bileşik Pekiştirme Tarifeleri	298
Eşzamanlı Pekiştirme Tarifesi.....	298
Çoklu Pekiştirme Tarifesi	298
Karma Pekiştirme Tarifesi.....	299
Zincirleme Pekiştirme Tarifesi	299
Ardışık Pekiştirme Tarifesi.....	300
Bitişik Pekiştirme Tarifesi.....	300
Alternatif Pekiştirme Tarifesi.....	301
SEMBOL PEKİŞTİRME	302

GRUBA DAYALI PEKİŞTİRME	307
Bağımlı Gruba Dayalı Pekiştirme	309
Bağımsız Gruba Dayalı Pekiştirme	310
Birbirine Bağımlı Gruba Dayalı Pekiştirme.....	311
ÖZET	312
YARARLANILAN KAYNAKLAR	316

8. BÖLÜM

YENİ DAVRANIŞLAR ÖĞRETME

GİRİŞ.....	323
UYARAN KONTROLÜ VE AYRIMLI PEKİŞTİRME.....	323
İPUCU SÜRECİ	325
İpucu Türleri	325
İpuçlarının Silikleştirilmesi.....	331
ŞEKİL VERME.....	338
Davranışa Şekil Verme	339
Uyarana Şekil Verme	340
ZİNCİRLEME.....	341
Zincir Davranışların Değerlendirilmesi.....	342
Zincir Davranışların Öğretilmesi.....	343
ÖZET	346
YARARLANILAN KAYNAKLAR	347

9. BÖLÜM

ÖNCÜLLERE DAYALI UYGULAMALAR

GİRİŞ.....	351
ÖNCÜLLERE DAYALI İLK UYGULAMALAR.....	353
Öncül Egzersizler/Fiziksel Etkinlikler.....	354
Zenginleştirilmiş Çevre	355
Sınırlandırılmış-Koruyucu Ekipman ve Diğer Tepki Önleyici Uygulamalar.....	356
GÜDÜLENMEYE DAYALI UYGULAMALAR	358
Koşula Dayalı Olmayan Pekiştirme	358
Yapılma Olasılığı Yüksek İstekte Bulunma	361
İşlevsel İletişim Öğretimi	362
ÖNCÜLLERİN UYARILMASINI İÇEREN UYGULAMALAR.....	365
TEPKİ İÇİN GEREKLİ ÇABANIN DEĞİŞTİRİLMESİ	367

BECERİ ZENGİNLEŞTİRMESİ.....	368
Sosyal Beceri Öğretimi	368
Olumlu Davranış Desteği.....	370
ÖZET	376
YARARLANILAN KAYNAKLAR	378

10. BÖLÜM

SONUÇLARA DAYALI TEKNİKLER

GİRİŞ.....	385
PEKİŞTİRMEYE DAYALI TEKNİKLER	386
Koşula Dayalı Olmayan Pekiştirme	386
Ayrımlı Pekiştirme	387
GERİ ÇEKMEYE DAYALI TEKNİKLER	397
Sönme	397
Tepkinin Bedeli.....	405
CEZAYA DAYALI TEKNİKLER	411
Mola	412
Aşırı Düzeltme.....	417
İtici Uyarın Sunma	418
ÖZET	420
YARARLANILAN KAYNAKLAR	422

11. BÖLÜM

KENDİNİ YÖNETME

GİRİŞ.....	426
KENDİNİ YÖNETME STRATEJİLERİ	426
Kendine Amaç Belirleme	428
Kendine Ön Uyarın Verme	429
Kendine Yönerge Verme.....	431
Kendini İzleme	433
Kendini Değerlendirme.....	434
Kendini Pekiştirme	436
KENDİNİ YÖNETME STRATEJİLERİNİN YARARLARI.....	438
ÖZET	438
YARARLANILAN KAYNAKLAR	439

12. BÖLÜM

KALICILIK VE GENELLEME

GİRİŞ.....	445
KALICILIK.....	446
KALICILIĞI SAĞLAMA STRATEJİLERİ	446
İşlevsel Davranış Öğretimi	447
Aşırı Öğrenme Oturumları.....	448
Dağınık Denemelerle Öğretim	448
Doğal Davranış Öncesi Uyarılar	449
Doğal Pekiştiriciler	450
Pekiştirme Tarifeleri.....	451
Edinilmiş Davranışlar Üzerine İnşa Etme ya da Harmanlama	452
Davranışta Kalıcı Değişiklik Meydana Gelinceye Değın Öğretime Devam Etme	453
Öğretim Programını Silikleştirme	454
KALICILIĞI PLANLAMADA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR	454
GENELLEME.....	456
GENELLEMEYİ SAĞLAMA STRATEJİLERİ	457
Öğret-Umut Et.....	457
Ardıl Uyarlamalar	458
Doğal Ortamlarda Öğretim	459
Benzeşim Ortamlarında Öğretim	460
Yeterli Sayıda ve Farklı Türde Örnekler	461
Çoklu Örnekler.....	462
Yaygın Örnekler.....	462
Rahat ve Esnek Öğretim.....	464
Genellemeyi Öğretme.....	465
GENELLEMEYİ PLANLAMADA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR.....	466
ÖZET	467
YARARLANILAN KAYNAKLAR	469

13. BÖLÜM**UYGULAMALI DAVRANIŞ ANALİZİNDE ETİK**

GİRİŞ.....	475
ETİK NEDİR?	476
EĞİTİMDE ETİK İLKELER.....	477
UYGULAMALI DAVRANIŞ ANALİZİNDE ETİK İLKELER.....	481
Davranış Analistleri İçin Mesleki ve Etik Uygunluk Kuralları.....	482
Örnek Senaryolar ve Davranış Analisti Sertifikasyon Kurulu Kodları.....	488
Uygulamalı Davranış Analizini Kullanan Uzmanların Genel Etik Sorumlulukları	493
UYGULAMALI DAVRANIŞ ANALİZİNE YÖNELİK ETİK ELEŞTİRİLER	498
ETİK VE ETİK DIŞI DAVRANIŞLARIN NEDENLERİ	501
KURUMLARDA ETİK DAVRANIŞLARIN KAZANDIRILMASI VE SÜRDÜRÜLMESİ.....	506
ÖZET	507
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	509
SÖZLÜK.....	511
YAZARLAR HAKKINDA.....	529

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1. ÖDS Örneği.....	24
Tablo 2.1. Öğretmenlerle Yapılacak Görüşmelerde Sorulabilecek Sorular	42
Tablo 2.2. Anne-Baba/Öğretmen Görüşme Formu	43
Tablo 2.3. Yaygın Olarak Kullanılan Kontrol Listesi Örnekleri.....	45
Tablo 2.4. Hedef Davranış Belirleme Formu	52
Tablo 2.5. Öncelikli Davranışları Belirleme Formu	53
Tablo 2.6. Davranışın Boyutu Tanımları ve Örnekleri	55
Tablo 2.7. Yüksek Kaliteli Davranışsal Amaç Örnekleri.....	59
Tablo 2.8. Davranışsal Amaç Setleri.....	64
Tablo 2.9. Öğrenme Aşamaları İçin Davranışsal Amaç Örnekleri	65
Tablo 2.10. Bloom ve Diğerleri (1956) Tarafından Geliştirilen Öğrenme Aşamaları Temel Alınarak Oluşturulabilecek Davranışsal Amaç Örnekleri	67
Tablo 3.1. Olay Kaydı Formu Örneği.....	78
Tablo 3.2. Kontrollü Olay Kaydı Formu Örneği.....	80
Tablo 3.3. Süre Kaydı Formu Örneği	83
Tablo 3.4. Bekleme Süresi Kaydı Formu Örneği	85
Tablo 3.5. Bütüncül ve Parçalı Zaman Aralığı Kaydı Örneği	87
Tablo 3.6. Anlık Zaman Örnekleme Kaydı Örneği	89
Tablo 3.7. Deneme Kaydı Formu Örneği	93
Tablo 3.8. Değerlendirme Oturumları Beceri Analizi Kaydı Formu Örneği	95
Tablo 3.9. Öğretim Oturumları Beceri Analizi Kaydı Formu Örneği	96
Tablo 3.10. Kontrollü Olay Kaydı, Deneme Kaydı ve Beceri Analizi Kaydına İlişkin Görüş Birliği ve Görüş Ayrılığı Kararları.....	100
Tablo 3.11. Bütüncül Zaman Aralığı Kaydı, Parçalı Zaman Aralığı Kaydı ve Anlık Zaman Örnekleme Kaydına İlişkin Görüş Birliği ve Görüş Ayrılığı Kararları.....	101
Tablo 3.12. Uygulama Güvenirliği Formu Örneği	103
Tablo 4.1. Veri Toplama Formu Örneği.....	112
Tablo 4.2. Veri Toplama Formu Örneği.....	113
Tablo 4.3. Burcu'nun Yardım İsteme Davranışına İlişkin Örnek Veri Toplama Formu.....	114
Tablo 4.4. Ozan'ın Kişisel Soruları Yanıtlama Davranışına İlişkin Örnek Veri Toplama Formu	120
Tablo 4.5. Ozan'ın Söz Almadan Konuşma Davranışına İlişkin Örnek Veri Toplama Formu	121

Tablo 4.6. Ahmet'in Ayakkabı Giyme Süresine İlişkin Örnek Veri Toplama Formu.....	122
Tablo 4.7. Eda'nın Etkinlikle İlgilenme Davranışına İlişkin Örnek Veri Toplama Formu.....	123
Tablo 4.8. Duygu'nun Yerinde Oturma Davranışına İlişkin Örnek Veri Toplama Formu.....	124
Tablo 4.9. Ayşe'nin Tabak Yıkama Davranışına İlişkin Örnek Veri Toplama Formu.....	125
Tablo 5.1. Tek Denekli Deneysel Araştırmalarda Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar	193
Tablo 5.2. Tek Denekli Deneysel Araştırmalar İçin Kalite Göstergeleri ve Standartlar	195
Tablo 6.1. Problem Davranışları Etkileyen Uyarıların Tanımları ve Örnekleri	206
Tablo 6.2. Açık Şekilde ve Belirsiz Şekilde Tanımlanmış Problem Davranış Tanım Örnekleri	216
Tablo 6.3. Problem Davranış ve Problem Davranışla Aynı İşleve Sahip Uygun Alternatif Davranış Örnekleri.....	217
Tablo 6.4. Problem Davranışların İşlevlerini Belirlemede Kullanılan Teknikler	220
Tablo 6.5. İşlevsel Davranışsal Değerlendirme Özet Tablosu	236
Tablo 6.6. Problem Davranışın İşlevine İlişkin Tablo Şeklinde Hazırlanmış Hipotez Örneği	237
Tablo 6.7. İşlevsel Davranışsal Analiz Uyarlamaları	243
Tablo 6.8. İşleve Dayalı Uygulamaların Genel Amaçları.....	244
Tablo 6.9. Problem Davranışların İşlevlerine Dayalı Olarak Seçilen Bazı Öncüle, Öğretime ve Sonuca Dayalı Tekniklere Örnekler	245
Tablo 7.1. Yazılı Tercih Listesi Örneği	275
Tablo 7.2. Pekiştireç Belirleme Formu.....	283
Tablo 7.3. Etkili Pekiştireç Belirlemede Hiyerarşi Formu	284
Tablo 7.4. Etkili Pekiştireç Belirlemede Hiyerarşi Formu	284
Tablo 7.5. En Etkili Pekiştireçler	285
Tablo 7.6. SOPT ₃ 'e Göre Doğru Davranışların Pekiştirilmesi	293
Tablo 7.7. DOPT ₃ 'e Göre Doğru Davranışların Pekiştirilmesi	295
Tablo 7.8. Bileşik Pekiştirme Tarifelerini Tanımlayan Boyutların Özeti ve Karşılaştırması	301
Tablo 8.1. Omlet Yapma Analizi ve Zincirleme Davranış Değerlendirme Formu ..	344
Tablo 9.1. Problem Davranışlar İçin Kullanılabilecek Öncüllere Dayalı Örnekler..	352
Tablo 9.2. Öncüllere Dayalı Uygulamalar	353
Tablo 9.3. Öncüllere Dayalı Uygulamalara Örnekler	375

Tablo 10.1. Ayrımlı Pekiştirmeye Dayalı Teknikler	388
Tablo 10.2. Diğer Davranışların Ayrımlı Pekiştirilmesi (DDAP) Türleri Örnekleri	394
Tablo 10.3. Sönme Türleri	399
Tablo 10.4. Tepkinin Bedeli Türleri.....	405
Tablo 13.1. Eğitimciler İçin Mesleki Etik İlkeler (Kısaltılmış).....	479
Tablo 13.2. Davranış Analistleri için Mesleki ve Etik Uygunluk Kuralları	483
Tablo 13.3. Etik Davranışları Etkileyen Etmenler	502

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Öncül, Davranış ve Sonuç Arasındaki İlişki	47
Şekil 2.2. ÖDS Gözlem Formu Örneği	48
Şekil 2.3. Çevresel Değerlendirme Süreci Sonunda Elde Edilen Sonuçlar	50
Şekil 3.1. Ölçmenin Boyutları	75
Şekil 3.2. Davranış Kayıt Teknikleri.....	77
Şekil 3.3. Sayısı Belirlenecek Davranışlar İçin Kayıt Tekniğine Karar Vermede Kullanılabilecek Akış Çizelgesi	91
Şekil 3.4. Süresi Belirlenecek Davranışlar İçin Kayıt Tekniğine Karar Vermede Kullanılabilecek Akış Çizelgesi	92
Şekil 4.1. Sütun Grafiği Örneği.....	112
Şekil 4.2. Sütun Grafiği Örneği.....	113
Şekil 4.3. Yığışımli Grafik Örneği.....	114
Şekil 4.4. Grafiğin Öğeleri	118
Şekil 4.5. Ozan'ın Kişisel Soruları Yanıtlama Davranışının Yüzdesine İlişkin Olay Kaydıyla Toplanan Verilerin Grafiğe Dönüştürülmesi.....	120
Şekil 4.6. Ozan'ın Söz Almadan Konuşma Davranışına İlişkin Olay Kaydıyla Toplanan Verilerin Grafiğe Dönüştürülmesi	121
Şekil 4.7. Ahmet'in Ayakkabı Giyme Süresine İlişkin Süre Kaydıyla Toplanan Verilerin Grafiğe Dönüştürülmesi.....	122
Şekil 4.8. Eda'nın Etkinlikle İlgilenme Davranışına İlişkin Süre Kaydıyla Toplanan Verilerin Grafiğe Dönüştürülmesi	123
Şekil 4.9. Duygu'nun Yerde Oturma Davranışına İlişkin Zaman Aralığı Kaydıyla Toplanan Verilerin Grafiğe Dönüştürülmesi	124
Şekil 4.10. Ayşe'nin Tabak Yıkama Davranışına İlişkin Kalıcı Ürün Kaydıyla Toplanan Verilerin Grafiğe Dönüştürülmesi	125
Şekil 4.11. Düzey Değişkenliği ve Kararlılığına İlişkin Örnek	127
Şekil 4.12. Ortalama Değerle Çizilen Düzey Kararlılığı Zarfı Örneği.....	128

Şekil 4.13. Ortanca Değerle Çizilen Düzey Kararlılığı Zarfı Örneği.....	129
Şekil 4.14. İlerleme Çizgisi Çizme Basamakları	131
Şekil 4.15. Yüksek ve Düşük Kararlılığı Olan Verilere İlişkin Örnek.....	132
Şekil 4.16. Bir Evrede Verilerin Kararlılığının Hesaplanmasına Örnek.....	132
Şekil 4.17. Hızlı ve Yavaş Acil Etki Örnekleri	134
Şekil 4.18. Evreler Arasındaki Örtüşmeyi Gösteren Örnekler	135
Şekil 4.19. ÖVEY Hesaplama Örneği	136
Şekil 4.20. İLOF Hesaplama Örneği.....	137
Şekil 4.21. Ölçütü Karşılıyan Öğrenci Verileri.....	138
Şekil 4.22. Öğrencinin Doğru Davranışlarının Sabit Olarak Arttığını Gösteren Grafik Örneği	139
Şekil 4.23. Öğrencinin Doğru Davranışlarının Arttığını Gösteren Grafik Örneği	139
Şekil 4.24. Öğrencinin Doğru Davranışlarındaki Değişikliği Gösteren Grafik Örneği	140
Şekil 4.25. Öğrencinin Doğru Davranışlarında Herhangi Bir Değişikliği Olmadığını Gösteren Grafik Örneği.....	141
Şekil 5.1. AB Deseni Uygulama Örneği Grafiği (B.D.: Başlama Düzeyi).....	159
Şekil 5.2. ABA Deseni Uygulama Örneği Grafiği	162
Şekil 5.3. ABAB Deseni Uygulama Örneği Grafiği.....	165
Şekil 5.4. Çoklu Başlama Deseni Uygulama Örneği Grafiği	169
Şekil 5.5. Davranışlar Arası Çoklu Yoklama Deseni Örneği Grafiği	171
Şekil 5.6. Değişen Ölçütler Deseni Uygulama Örneği Grafiği	174
Şekil 5.7. Çoklu Uygulamalar Deseni Uygulama Örneği Grafiği (B.D.: Başlama Düzeyi; B.Y.: Bireysel Yanıt; G.Y.: Grupla Yanıt; H.Ö.: Hedef Öğrenci.) ...	177
Şekil 5.8. Dönüşümlü Uygulamalar Deseni Uygulama Örneği Grafiği (B.D.: Başlama Düzeyi; Kare: Doğrudan Öğretim; Daire: Etkinlik Temelli Öğretim.)	180
Şekil 5.9. Uyarlamalı Dönüşümlü Uygulamalar Deseni Uygulama Örneği Grafiği	183
Şekil 5.10. Paralel Uygulamalar Desenli Uygulama Örneği Grafiği	185
Şekil 6.1. Davranışları Etkileyen Uyarılar	207
Şekil 6.2. Problem Davranışların İşlevleri ve Bu Davranışları Devam Ettiren Sonuçlar	206
Şekil 6.3. Tepki Sınıfı.....	211
Şekil 6.4. Problem Davranışların İşlevleri ve Pekiştiricilerle İlişkisi	213
Şekil 6.5. Problem Davranışların İşlevlerini Belirlemede Kullanılan Yöntemler ve Bu Yöntemler Sonucunda Elde Edilen Çıktılar	218

Şekil 7.6. Kullanıcı Dostu Öz-Değerlendirme Formu	223
Şekil 6.7. Bilgi Verici Tekniklerden Elde Edilen Verilerin Özet İfadesi Örneği	226
Şekil 6.8. Yapılandırılmış ÖDS Kayıt Formu	228
Şekil 6.9. İşlevsel Davranışsal Değerlendirme Gözlem Formu	229
Şekil 6.10. İşlevsel Davranışsal Değerlendirme Gözlem Formu Örneği	231
Şekil 6.11. Davranış Dağılımı Çizelgesi Tekniği Örneği	232
Şekil 6.12. Doğrudan Gözlem Tekniklerden Elde Edilen Verilerin Özet İfadesi Örneği	235
Şekil 6.13. Ege İçin Hazırlanan Problem Davranış İşlevine Dayalı Uygulama Planı Örneği	247
Şekil 7.1. İkili İzlerlik (Olumlu Pekiştirme)	264
Şekil 7.2. Üçlü İzlerlik (Olumlu Pekiştirme)	265
Şekil 7.3. Dörtlü İzlerlik (Olumlu Pekiştirme)	265
Şekil 7.4. Dörtlü İzlerlik (Olumsuz Pekiştirme)	267
Şekil 7.5. Pekiştireç Türleri	270
Şekil 7.6. Etkili Pekiştireç Belirleme Yolları	273
Şekil 7.7. Pekiştirme Tarifeleri	291
Şekil 7.8. Sembol Pekiştirme Sisteminin Basamakları	304
Şekil 7.9. Sembollerin Özellikleri	305
Şekil 7.10. Gruba Dayalı Pekiştirme Türleri	308
Şekil 10.1. Ece'nin Gezinme Davranışına İlişkinin İkramiye Tepkinin Bedeli Uygulaması	407
Şekil 10.2. Mola Türleri	413
Şekil 11.1. Kendine Amaç Belirleme ve Kendini İzlemenin Birlikte Kullanımı	430
Şekil 11.2. Kendini İzleme Formu	434
Şekil 11.3. Kendini Değerlendirme Formu	436

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 9.1. Olumlu Davranış Desteğinin Problem Davranışlar Sergileyen Özel Gereksinimli Bireyler İçin Hedefleri	371
Çizelge 9.2. Olumlu Davranış Desteğinin Özellikleri	372
Çizelge 11.1. Kendine Amaç Belirlemenin Öğretiminde İzlenecek Basamaklar	429
Çizelge 11.2. Kendine Ön Uyarı Vermenin Öğretiminde İzlenecek Basamaklar	431
Çizelge 11.3. Kendine Yönerge Verme Öğretiminde İzlenecek Basamaklar	432
Çizelge 11.4. Kendini İzleme Öğretiminde İzlenecek Basamaklar	433
Çizelge 11.5. Kendini Değerlendirmenin Öğretiminde İzlenecek Basamaklar	435
Çizelge 11.6. Kendini Pekiştirmenin Öğretiminde İzlenecek Basamaklar	437

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 3.1. Olay Kaydı Mobil Uygulaması	78
Görsel 3.2. Süre Kaydı Mobil Uygulaması.....	82
Görsel 3.3. Bekleme Süresi Kaydı Mobil Uygulaması.....	84
Görsel 3.4. Parçalı Zaman Aralığı Kaydı Mobil Uygulaması.....	88
Görsel 3.5. Duru'nun Okul Gazetesi İçin Resim Yapma ve İpek'in Örüntü Taklit Etme Davranışlarına İlişkin Kalıcı Ürün Kaydı Örneği	97
Görsel 7.1. Tek Uyarın Sunumu Örneği	280
Görsel 7.2. Çift Uyarın Sunumu Örneği.....	280
Görsel 7.3. Çoklu Uyarın Sunumu Örneği.....	282
Görsel 8.1. Fiziksel İpucu	326
Görsel 8.2. Jestsel İpucu.....	327
Görsel 8.3. Model İpucu	329
Görsel 8.4. Görsel İpucu	330
Görsel 8.5. Gölge İpucu	331
Görsel 8.6. İpuçlarının Silikleştirilmesi	332
Görsel 9.1. Sınırlandırılmış-Koruyucu Ekipman ve Diğer Tepki Önleyici Uygulamalara Örnekler	357
Görsel 11.1. Yerine Oturma	431
Görsel 11.2. Parmak Kaldırarak Söz İsteme.....	431

1. BÖLÜM

UYGULAMALI DAVRANIŞ ANALİZİ: TANIMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Doç. Dr. Orhan ÇAKIROĞLU - Trabzon Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-8969-7099

ANAHTAR KAVRAMLAR

- Analitik olma
- Çevre
- Davranış
- Davranışçılık
- Davranışsal kuram
- Davranışsal olma
- Deneysel davranış analizi
- Edimsel davranış
- Edimsel koşullama
- Etkili olma
- Hedef davranış
- Kavramsal olarak sistematik olma
- Klasik koşullama
- Koşullama
- Olumlu ceza
- Olumlu pekiştirme
- Olumsuz ceza
- Olumsuz pekiştirme
- Öncül-davranış-sonuç
- Sonuç
- Sosyal geçerlik
- Sosyal olarak önemli davranış
- Sönme
- Teknolojik olma
- Tepkisel davranış
- Tepkisel koşullama
- Uyarın
- Uyarın kontrolü
- Uygulamalı davranış analizi
- Uygulamalı olma

AMAÇLAR

Bu bölümü okuduktan sonra;

1. Uygulamalı davranış analizini tanımlayabilecek,
2. Uygulamalı davranış analizinin tarihsel gelişimini açıklayabilecek,
3. Uygulamalı davranış analizinin temel özelliklerini betimleyebilecek,
4. Uygulamalı davranış analizinin basamaklarını sıralayabilecek,
5. Uygulamalı davranış analizindeki kavramları tanımlayabilecek bilgilere ve becerilere sahip olacaksınız.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

UYGULAMALI DAVRANIŞ ANALİZİNİN TANIMI VE AMACI

UYGULAMALI DAVRANIŞ ANALİZİNİN TARİHÇESİ

- 1900'lü yıllar
- 1930-1940'lı Yıllar
- 1950'li Yıllar
- 1960'lı Yıllar
- 1970'li Yıllar
- 1980'li Yıllar
- 1990'lı Yıllar
- 2000'li Yıllar ve Sonrası

UYGULAMALI DAVRANIŞ ANALİZİNİN ÖZELLİKLERİ

- Uygulamalı Olma
- Davranışsal Olma
- Analitik Olma
- Teknolojik Olma
- Kavramsal Olarak Sistematik Olma
- Etkili Olma
- Genellenebilir Olma

UYGULAMALI DAVRANIŞ ANALİZİNİN BASAMAKLARI

UYGULAMALI DAVRANIŞ ANALİZİNDE TEMEL KAVRAMLAR

- Davranış
- Çevre
- Uyarıcı ve Uyarıcı Kontrolü
- Koşullama
- Öncül-Davranış-Sonuç
- Olumlu Pekiştirme
- Olumsuz Pekiştirme
- Olumlu Ceza
- Olumsuz Ceza
- Sönme

ÖZET

YARARLANILAN KAYNAKLAR

GİRİŞ

İnsan davranışlarının açıklanmasına yönelik çalışmalar çok eskilere dayanmaktadır. Geçmişten bugüne davranışlarımızın nedenlerini açıklayabilmek için pek çok kuram ortaya atılmıştır. Çeşitli özellikleri açısından değerlendirildiğinde bu kuramların farklı özelliklere sahip oldukları görülmektedir. Alberto ve Troutman'a (2009) göre bir davranışı açıklamak için kullanılan kuramların dört temel özelliğe sahip olması gerekmektedir. Bu özellikler; kapsayıcı olma (davranışı yeterli oranda açıklayabilme gücü), doğrulanabilir olma (varsayımların sınanabilir olma gücü), öngörülebilir olma (geleceğe yönelik öngöründe bulunabilme) ve gözleme dayalı değildir.

İnsan davranışlarının açıklanmasında biyofiziksel ve biyokimyasal, gelişimsel, bilişsel ve davranışsal kuram olmak üzere farklı kuramlar kullanılmıştır. Ancak bu kuramlar bahsedilen dört temel özellik açısından değerlendirildiğinde davranışı açıklamada yeterince kullanışlı değildir. Biyofiziksel ve biyokimyasal kuramlar kabul edilebilir düzeyde doğrulanabilir olma özelliğine sahip olmalarına rağmen kapsayıcı olma, öngörülebilir olma ve gözleme dayalı olma gibi özellikler açısından zayıftır. Gelişimsel kuramlar ise kapsayıcı olma özelliğine sahip olmalarına karşın doğrulanabilir olma ve gözleme dayalı olma açısından zayıftır. Aynı şekilde, bilişsel kuramlar da kapsayıcı olma dışındaki diğer özellikler açısından yeterince güçlü değildirler (Alberto ve Troutman, 2009).

Sıralanan bu kuramların yanı sıra insan davranışlarını açıklamada kullanılacak bir diğer kuram ise davranışsal kuramdır. *Davranışsal kuram (behavioral theory)*, insan davranışlarının öğrenilebilir olduğunu, diğer bir deyişle, öğrenmenin davranışın bir sonucu olarak meydana geldiğini öne süren öğrenme kuramıdır. Davranışsal kurama göre, davranışların öğrenilmesinde ve sürdürülmesinde pekiştirme, ceza ve sönme gibi birtakım ilkeler önemli rol almaktadır (Alberto ve Troutman, 2009). Davranışsal kuram tüm davranışların bir amacı olduğu ve olumlu sonuç doğuran davranışların ileride tekrar edilme olasılığının arttığı görüşünü öne sürmektedir (Cooper, Heron ve Heward, 2014). İnsan davranışlarını açıklayan diğer kuramlar da göz önüne alındığında, davranışsal kuram kapsayıcı olma, doğrulanabilir olma, öngörülebilir olma ve gözleme dayalı olma özelliklerinin tamamında diğer kuramlara göre önemli bir üstünlüğe sahiptir (Alberto ve Troutman, 2009).

Kaynağa Git

Öğrenme kuramları konusunda daha ayrıntılı bilgi edinmek için aşağıdaki kaynağa erişebilirsiniz.

Senemoğlu, N. (2016). *Gelişim, öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Yargı Yayınevi.